Lausunto
7.3.2024
85/03.01.01/2024

Maarit Kallio-Savela, Essi Ratia

Eduskunnan tarkastusvaliokunta
trv@eduskunta.fi

HK 19/2023 vp Valtiontalouden tarkastusviraston vuosikertomus eduskunnalle 2023

Kuntaliitto kiittää mahdollisuudesta tulla kuultavaksi ammatillisen koulutuksen tilasta ja vuonna 2018 toimeenpannun ammatillisen koulutuksen reformin keskeisimpien tavoitteiden toteutumisesta.

Tällä hetkellä käynnissä on ammatillisen koulutuksen hallitusohjelman mukaisten toimenpiteiden valmistelu. Hallituksen lainsäädäntösuunnitelman mukaan hallituksen esitys laiksi ammatillisesta koulutuksesta annetun lain muuttamisesta ja eräiksi siihen liittyviksi laeiksi annettaisiin eduskunnalle vuoden 2024 viikolla 41. Tässä yhteydessä Kuntaliitto haluaa kiinnittää erityistä huomioita niihin tarkastuskertomuksen kohtiin, joita olisi hyvä lainvalmistelussa huomioida.

VTV:n vuonna 2021 julkaistun raportin jälkeen ammatillisen koulutuksen toiminta ja sitä koskevat säädökset ovat muuttuneet merkittävästi oppivelvollisuuden laajentumisen lain voimaantulon 1.8.2021 vuoksi. Oppivelvollisuusuudistuksen myötä perusopetuksen jälkeen koko ikäluokalla on velvollisuus hakeutua ja jatkaa toisen asteen koulutuksessa. Lisäksi toisen asteen opinnoista tuli maksuttomia laajennetun oppivelvollisuuden piiriin kuuluville nuorille.

Yksilölliset opintopolut

Reformin mukainen opintojen henkilökohtaistaminen toteutetaan henkilökohtaisen osaamisen kehittämissuunnitelman (HOKS) avulla. Jokaiselle koulutuksen aloittavalle opiskelijalle laaditaan oma HOKS, johon kirjataan yksilölliset osaamisen tunnistamista, tunnustamista, hankkimista, kehittymistä ja osoittamista sekä ohjaus- ja tukitoimia koskevat tiedot (44 §). Tämä koskee oppivelvollisuusikäisiä nuoria sekä aikuisia, ns. jatkuvan oppimisen, opiskelijoita.

HOKS:iin kirjattavien tietojen määrä on merkittävästi lisääntynyt ja sen laatiminen vie kohtuuttomasti opettajien työaikaa, joka olisi tarkoituksenmukaisinta kohdentaa opiskelijoiden oppimisen ohjaamiseen. Lisäksi liiallinen sääntely heikentää mahdollisuuksia järjestää työelämän tarpeita vastaavasti ammatillista koulutusta.

CC BY ND

Suomen Kuntaliitto
www.kuntaliitto.fi
etunimi.sukunimi@kuntaliitto.fi

Finlands Kommunförbund
www.kommunforbundet.fi
fornamn.efternamn@kommunforbundet.fi

HOKS:ia tulee yksinkertaistaa opetuksen ja ohjauksen kannalta oleellisiin tietoihin. Erityisesti tämä koskee oppivelvollisia ja niitä opiskelijoita, joilla ei ole aiempaa osaamista.

Henkilökohtainen osaamisen kehittämissuunnitelma (HOKS) on keskeinen asiakirja, mutta sitä tulee yksinkertaistaa sille asetettuja tavoitteita palvelevaksi sekä keventää asiaa koskevaa sääntelyä.

Työelämässä tapahtuva oppiminen ja näyttöjen suorittaminen

Yksi tarkastuksessa esiin noussut kipupiste on työelämän oppimispaikkojen riittävyys. Paikkojen riittävyys vaihtelee kuitenkin alueittain ja aloittain. Monilla aloilla työpaikoilla oppimista on vaikea järjestää alan rakenteellisten tekijöiden vuoksi.

Huomiota tulisi jatkossa kiinnittää myös siihen, että kaikkien opiskelijoiden työelämävalmiudet ja opiskelukuntoisuus ovat heikot. Heille on vaikeaa löytää työelämän oppimispaikkoja. Tämä ilmiö on tullut näkyväksi erityisesti oppivelvollisuuden laajentamisen myötä. Kuntaliiton ammatillisen koulutuksen Areenan-verkosto on tehnyt aloitteen, että ministeriöt (OKM ja STM) kutsuisivat koulutuksen, hyvinvointialueiden ja muiden tarvittavien tahojen edustusta koolle pohtimaan, miten koulutusta ja sote-palveluja yhdistäen tätä ryhmää pystyttäisiin tukemaan. https://www.kuntaliitto.fi/ajankohtaista/2024/kuntouttava-opetus-uusi-malli-opiskelijoiden-tuen-tarpeisiin-vastaamiseksi

Lain ammatillisesta koulutuksesta (2017/531) 52 § mukaan tutkinnon osien edellyttämä ammattitaito ja osaaminen osoitetaan tekemällä käytännön työtehtäviä aidoissa työtilanteissa ja työprosesseissa (näyttö). Näyttö toteutetaan työpaikoilla käytännön työtilanteissa. Perustellusta syystä näyttö voidaan kuitenkin järjestää myös muualla kuin työpaikalla.

Koulutuksen järjestäjillä ei ole tosiasiallisia mahdollisuuksia osallistaa työelämää ammatillisen koulutuksen järjestämiseen siinä määrin kuin säädös velvoittaa, koska koulutuksen järjestämiseen osallistuminen on työelämän edustajille vapaaehtoista. Säädöstä tulisi väljentää työelämän osallistumisen osalta siten, että koulutuksen järjestäjällä olisi tosiasialliset mahdollisuudet toimia säädöksen edellyttämällä tavalla.

Alueellisiin työelämän tarpeisiin vastaaminen

Työllisyys- ja elinkeinopalveluiden siirtyessä kuntien vastuulle vuoden 2025-alussa alueellisiin työelämän tarpeisiin vastaaminen sekä ammatillisen koulutuksen palvelukyky vaikuttaa suoraan myös kuntien talouteen. Ammatillinen koulutus on keskeisessä roolissa myös TE2024-uudistuksessa

erityisesti osaamisen päivittämisessä. Ammatillisen koulutuksen toiminnanohjausta uudistettaessa jäykkää järjestämislupasäätelyä tulisi keventää ja kuntien mahdollisuuksia koulutuksen ohjaukseen vahvistaa.

Ammatillisen koulutuksen rahoitusjärjestelmä

Tarkastuskertomuksessa todetaan, että ammatillisen koulutuksen rahoituksen tasolla on välitön yhteys siihen, kykenevätkö koulutuksen järjestäjät turvaamaan ammattiin opiskelevien sivistykselliset oikeudet. Hyvän hallinnon toteutuminen ammatillisen koulutuksen rahoituksessa edellyttää siten muiden hyvän hallinnon takeiden ohella myös sitä, että rahoitusperusteet ovat läpinäkyvät ja rahoituksen taso on kohtuullisen ennakoitava.

Ammatillisen koulutuksen rahoitusjärjestelmää uudistettaessa tulisi huomioida sivistyksellisten oikeusien turvaaminen sekä yhteiskuntavastuusta huolehtiminen. Rahoitusjärjestelmän uudistamisessa sekä rahoituksen tasossa tulisi erityisesti huomioida hallitusohjelman mukaiset linjaukset:

- Turvataan erityisesti oppivelvollisuuskoulutuksessa olevien ammatillisen koulutuksen opiskelijoiden oikeus riittävään lähiopetuksen määrään, työpaikkaohjaamiseen sekä tarvittavaan oppimisen tukeen.

- Rahoitusmalliin luodaan kannusteita myös ohjata opiskelijoita suorittamaan tutkintoja pienempiä osaamiskokonaisuuksia, joilla vastataan jatkuvan oppimisen edellytysten vahvistamiseen ja alueelliseen työvoimatarpeeseen.

SUOMEN KUNTALIITTO

Hanna Tainio
varatoimitusjohtaja

Maarit Kallio-Savela
kehittämispäällikkö